

Голові Разової спеціалізованої вченої ради
PhD 9656 Запорізького національного університету,
доктору політичних наук, професору
Хорішко Лілії Сергіївні

РЕЦЕНЗІЯ

доктора юридичних наук, професора

Удовици Лариси Григорівни

на дисертаційну роботу Яцини Юлії Олександрівни

на тему «Інноваційні аналітико-статистичні технології попередження

корупції в державі», подану на здобуття освітньо-наукового ступеня

доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

зі спеціальності 052 «Політологія»

Актуальність теми дослідження.

Антикорупційна політика в Україні демонструє істотний прогрес, що виявляється у створенні спеціалізованих інституцій, ухваленні низки стратегій і стандартів прозорості, а також у запровадженні інструментів публічного декларування та відкритих даних. Водночас політична наука фіксує хронічний розрив між формалізованими рамками державної доброчесності та реальними практиками відтворення влади. Цей розрив виявляється в слабкій здатності держави здійснювати стратегічне управління ризиками корупції, що зумовлено переважанням репресивних, а не превентивних механізмів політичного контролю.

У цьому контексті особливого значення набуває ідея переходу від реактивної антикорупційної політики до політики випереджувального реагування, заснованої на аналітичних даних, прогнозуванні та цифрових індикаторах порушень. Актуальність дисертаційного дослідження зумовлена тим, що воно пропонує не лише технологічне оновлення інструментарію, а й концептуальну зміну парадигми політичного управління. Йдеться про

алгоритмізацію доброчесності, коли державна політика оцінюється не за ефектом репресій, а за якістю аналітичної архітектури, що мінімізує ризики до їх реалізації.

Дисертація вписується в актуальний напрям політичної науки, що досліджує трансформацію владних відносин у цифрову епоху. Впровадження аналітико-статистичних технологій у публічне управління означає зміщення центру політичного контролю з особистих рішень на дані, з волі суб'єкта – на структурну логіку системи. Це зміщення спричиняє нові форми делегування довіри, змінює межі легітимності державної дії, ускладнює політичну відповідальність, але водночас відкриває можливість для якісно нової інституціоналізації доброчесності.

Робота є особливо актуальною для аналізу державності в умовах зовнішньої збройної агресії. У ситуації нестачі ресурсів, пришвидшеного ухвалення рішень і фрагментації інституційного контролю саме цифрові аналітичні інструменти здатні стати новим каркасом політичної відповідальності. Попередження корупції у такому підході постає не як обмеження або контроль, а як політична технологія збереження інституційної цілісності у режимах надзвичайного адміністрування.

Таким чином, актуальність дисертації полягає в тому, що вона поєднує аналіз антикорупційної політики з проблематикою цифрової трансформації політичного управління. Дослідження пропонує інноваційну модель влади як алгоритмічно контрольованого процесу, де публічність забезпечується не лише законом чи традицією, а й прозорістю коду, логікою системи та можливістю громадянського нагляду. Це відповідає викликам сучасної політології, що шукає нові форми легітимації й контролю в сучасних умовах.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.

Дисертаційна робота демонструє високий рівень самостійної наукової діяльності здобувачки та її глибоке занурення в сучасні проблеми антикорупційної політики в умовах цифрової трансформації. Обрана тема є новаторською у рамках політичної науки, оскільки дозволяє поєднати інституційний аналіз влади з інструментарієм сучасних технологій моніторингу,

оцінки й прогнозування корупційних ризиків. Авторка виявила здатність працювати в міждисциплінарному полі, поєднуючи правову, політичну, статистичну та управлінську перспективи.

Зміст роботи свідчить про високий теоретичний рівень дослідниці та ґрунтовне оволодіння відповідною літературою. Узагальнення здійснюється не механічно, а з виразною аналітичною позицією, що дозволяє формувати власні концепти та типології. У роботі не лише критично переосмислюються наявні підходи до боротьби з корупцією, а й конструюються нові категорії – зокрема, «інноваційна аналітико-статистична технологія».

Науковий рівень публікацій, присвячених темі дисертації, також заслуговує позитивної оцінки. Здобувачка є авторкою 20 праць, з яких 8 – одноосібні. Серед них є публікації у фахових виданнях, зокрема тих, що входять до міжнародних баз даних, а також у збірниках матеріалів конференцій. Апробація результатів дослідження засвідчена не лише виступами на наукових заходах, а також впровадженням авторських методик у діяльність громадських організацій, що дозволило авторці створити нове дослідницьке поле в межах політичної науки, орієнтоване на поєднання превентивного управління з алгоритмічною логікою ухвалення рішень.

Оцінка змісту дисертації, новизни наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Результати дисертаційного дослідження засвідчують високий ступінь достовірності, що забезпечується як логічною структурою аналітичного матеріалу, так і методологічною узгодженістю. Усі положення, винесені на захист, послідовно виведені з емпіричних спостережень, аналізу нормативного поля та сценарних моделей, які ґрунтуються на реаліях сучасного антикорупційного регулювання в Україні. Зміст роботи свідчить про добре володіння авторкою нормативно-правовим контекстом та вміння верифікувати аналітичні висновки через призму чинного законодавства.

Наукова новизна дисертації полягає у тому, що в ній уперше розглянуто інноваційні аналітико-статистичні технології як окремий підклас засобів попередження корупції, з їх системною інтеграцією у процеси цифрового

врядування. Обґрунтовано подвійний механізм впливу на рівень корупційних ризиків – через інституційну та громадянську рамку – що має прикладне значення для розробки політик комплаєнсу, аудиту та внутрішнього моніторингу. Особливо важливо, що рекомендації базуються на реалістичній оцінці інституційних бар'єрів та цифрових дисфункцій.

Таким чином, наукові положення і висновки є достатньо обґрунтованими, мають чітку практико-орієнтовану спрямованість і потенціал нормативної імплементації. Робота відповідає міждисциплінарним вимогам сучасної політико-правової науки, а її авторка демонструє глибоке розуміння не лише теоретичних моделей, але й проблематики впровадження інновацій в політичних системах.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

У методологічному розділі (підрозділ 1.3) обґрунтовано застосування системного, інституційного, нормативного, поведінкового та емпіричного підходів, які у своїй сукупності забезпечують складну багаторівневу методологію дослідження. Відбір методів – моделювання, контент-аналіз, кейс-стаді, експеримент – продиктований природою предмета дослідження та повністю узгоджений з поставленими завданнями.

Наукова обґрунтованість підкріплюється ретельною джерельною базою, що охоплює літературу з політичної науки, соціології, теорії управління, математичної статистики та інформатики. В роботі не спостерігається спрощеного трактування понять або методологічного еkleктизму. Навпаки – простежується цілісна дослідницька позиція, що демонструє високий рівень опанування міждисциплінарним інструментарієм.

Усі положення, представлені в роботі, послідовно виводяться з аналізу емпіричного матеріалу та концептуального переосмислення категорій. Навіть складні технологічні елементи не подано ізольовано – вони завжди пов'язані з політико-інституційним контекстом і підпорядковані дослідницькій логіці превентивного врядування.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів дослідження.

Теоретичне значення дисертації полягає в розробці нового понятійного підходу до трактування інноваційних аналітико-статистичних технологій як інструменту превенції корупції в умовах цифрової трансформації публічної влади. Авторка демонструє здатність обґрунтувати застосування зазначених технологій не лише як технічного засобу, а як складової правових процедур і контролю за виконанням державних функцій. Розгляд алгоритмічного врядування як чинника правового стримування є суттєвим теоретичним внеском у міждисциплінарний аналіз державного управління.

Практичне значення роботи полягає в тому, що запропоновані рішення можуть бути адаптовані у правозастосовній діяльності органів досудового контролю, аудиту, антикорупційного комплаєнсу. Методологічна частина дослідження дозволяє сформулювати правову рамку для подальшої розробки регламентів щодо використання big data в рамках державного контролю. Водночас апробація цифрових інструментів на прикладі діяльності громадських організацій засвідчує реалістичність запропонованих рішень.

Окремий інтерес становлять практичні рекомендації щодо поєднання інституційної та громадянської антикорупційної дії. Вони створюють підґрунтя для побудови моделей співучасті в цифровому моніторингу та розробки типових протоколів превенції з урахуванням цифрових прав, процедур доброчесності та принципів публічного інтересу.

Оцінка структури та завершеності дисертаційного дослідження.

Дисертаційна робота Яцини Ю.О. на тему «Інноваційні аналітико-статистичні технології попередження корупції в державі» має логічно впорядковану структуру та завершений науково-дослідницький характер. Її побудову здійснено відповідно до чинних нормативно-правових актів, що регулюють підготовку та захист дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, зокрема Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (постанова Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, із подальшими змінами) та

Порядку присудження ступеня доктора філософії (постанова КМУ від 12 січня 2022 року № 44, зі змінами від 3 травня 2024 року № 507).

Загальний обсяг дисертації становить 292 сторінки, з них основний текст – 211 сторінок. Список джерел включає 334 найменувань і охоплює як сучасні українські та зарубіжні дослідження, так і нормативно-правові документи та цифрові джерела.

У дисертаційному дослідженні не зафіксовано випадків некоректного використання джерел, відсутні порушення авторських прав чи маніпуляції з результатами. Авторка чітко дотримується принципів академічної доброчесності: усі цитати мають належне оформлення, позиції інших дослідників наводяться з відповідними посиланнями, а власна аргументація вибудована на прозорій методологічній основі.

Не ставлячи під сумнів належний рівень проведеного Яциною Ю.О. дослідження, окремі його положення є **дискусійними та потребують свого уточнення і конкретизації.**

1. Опис авторських Python-інструментів не супроводжується достатнім технічним та аналітичним коментарем щодо алгоритмів виявлення аномалій. Авторка зазначає, що застосовувала власні цифрові розробки.

Проте в тексті бракує опису логіки обчислення відхилень, статистичних моделей, методів тренування алгоритмів (якщо вони передбачали машинне навчання) та критеріїв оцінювання їх ефективності. Без цього складно оцінити не лише валідність, а й масштабованість запропонованих рішень.

2. Аналіз практик впровадження інноваційних технологій у громадянському секторі не розкриває механізмів конфлікту або координації між різними суб'єктами. У роботі виокремлено два вектори реалізації інновацій – інституційний і громадянський.

Це продуктивне розрізнення, однак у тексті не досліджено, як саме ці два вектори взаємодіють або конфліктують на практиці. Наприклад, чи існують випадки дублювання функцій, непрозорості передачі даних, або конкуренції за вплив на нормативну базу? Без емпіричних прикладів такого типу модель виглядає занадто гармонізованою. Доцільно було б доповнити опис прикладами

взаємодії або протидії, які б показали складність реального запровадження цифрових інструментів у поліконтекстуальному середовищі.

3. У роботі задекларовано впровадження розроблених рекомендацій, але не подано кількісних або якісних результатів їх застосування. Оцінка ефективності будь-якої прикладної розробки передбачає не лише її опис, а й аналітичну верифікацію результатів.

У роботі зазначено, що інструменти та рекомендації впроваджено у діяльність двох громадських організацій, проте немає відомостей про зміни, яких вдалося досягти – наприклад, чи вдалося зафіксувати випадки запобігання порушенням, зменшення часу на перевірку, зростання прозорості процедур? Наявність таких даних суттєво посилює б прикладну частину дисертації і надає б підґрунтя для подальших міждисциплінарних досліджень у суміжних галузях.

4. Аналіз українського досвіду впровадження цифрових антикорупційних технологій, зокрема кейсу Prozorro, у дисертації залишається поверховим. У дисертаційному дослідженні зазначено про низку інформаційних систем та платформ, які функціонують в Україні у сфері забезпечення прозорості державних закупівель, однак їхній змістовий аналіз виглядає фрагментарним.

Зокрема, найбільш системно опрацьована ініціатива Prozorro, яка вважається успішним прикладом антикорупційної цифровізації, не отримала у роботі належної теоретико-практичної розвідки. Відсутній аналіз алгоритмів аналітичної обробки даних у межах цієї системи, динаміки її нормативного оформлення, а також обмежень її застосування в контексті запобігання корупції. Такий рівень опрацювання не дозволяє достатньо глибоко продемонструвати внутрішній політичний і технологічний зміст процесів цифрової трансформації державного управління в Україні. При цьому, враховуючи масштаб упровадження Prozorro та його значення для системи публічних закупівель, очікуваним виглядало б також порівняння з аналогічними міжнародними кейсами або згадка про межі його екстраполяції на інші сфери управління. З огляду на те, що дисертація виконується в межах політичної науки, більш

глибока інтерпретація Prozorro як прикладу цифрової прозорості суттєво підвищила б аналітичну цінність роботи.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертація на тему «Інноваційні аналітико-статистичні технології попередження корупції в державі» є завершеною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують конкретне наукове завдання, яке має істотне значення для української політології, тобто відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р., а її авторка – Яцина Юлія Олександрівна – заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» зі спеціальності 052 «Політологія».

Офіційний рецензент:

професор кафедри цивільного права
Запорізького національного університету
доктор юридичних наук, професор

Лариса УДОВИКА